

**Локален план за акција за правата на децата
во Општина Прилеп
2009- 2013 година**

Прилеп, јануари 2009

1. ВОВЕД

Генералното собрание на Организацијата на Обединетите Нации во 1989 година ја усвои Конвенцијата за правата на детето и со тоа беше направен најголем прогрес во регулирањето на проблематиката за унапредување на правата на детето. Оваа Конвенција во Република Македонија е прифатена и ратификувана во 1992 година. Конвенцијата претставува надградба на Декларацијата за правата на детето од 1959 година, и во рекордно време беше прифатена од потребниот број држави членки на Обединетите Нации и влезе во сила само една година по нејзиното усвојување.

На Светскиот самит за деца што се одржа на највисоко ниво, во 1990 година во седиштето на Обединетите Нации, беа усвоени Светската декларација за опстанокот, заштитата и развојот на децата и Светскиот план за акција. Во овие документи зацртани се глобалните цели што треба да бидат реализирани на планот на детскиот развој. Учесниците на Светскиот Самит презедоа обврска да ги имплементираат одредбите од Светскиот план за акција, низ развој на сопствени Национални програми за акција за децата. Обврската е реafirмирана и во документот „Свет по мерка на децата“ усвоен на Специјалната сесија на Генералното собрание на ОН, одржана во 2002 година, со цел да се направи преглед на реализираните обврски од Светскиот самит за деца.

Република Македонија, како членка на Обединетите Нации, држава договорна страна на Конвенцијата за правата на детето и потписник на Светскиот план за акција, го изработи Националниот план за акција (НПА), што претставува национална стратегија за имплементирање на Конвенцијата за правата на детето.

Република Македонија има обврска да обезбедува услови за остварување и заштита на правата на децата и врз основа на други, потпишани и ратификувани меѓународни документи од областа на човековите права и слободи, особено на тие што третираат специфични права на децата. Тука спаѓаат двата факултативни протоколи кон Конвенцијата за правата на детето, и тоа за вклучување на децата во вооружените судири и за продажбата на деца, детската проституција и детската порнографија, потоа конвенциите на Советот на Европа со кои се регулираат одделни сегменти или права на детето, како и релевантни политички декларации. Сите тие и слични документи што ги има прифатено државата, претставуваат дел од внатрешниот правен поредок, согласно член 118 од Уставот на Република Македонија.

Донесувањето на Националниот план за акција 2006 - 2015 има за цел да ја зајакне улогата на децата и да даде апсолутен приоритет на нивните права и интереси. Инволвирањето на секој сегмент од општеството подразбира мултидисциплинарен пристап во активностите и мерките, кои се насочени, пред сè, кон унапредување на севкупната положба на децата во Република Македонија.

Заштитата на децата во Република Македонија е регулирана со Законот за заштита на децата (Сл. весник на Р Македонија бр. 98/2000, 17/2003, 65/2004, 113/2005, 98/2008 и 107/2008). Владата на Република Македонија на почетокот на секоја година донесува програма за развој на заштитата на децата која е во функција на унапредување и остварување на системот на заштита на децата.

Со започнувањето на процесот на децентрализација и пренесувањето на многу надлежности од централно на локално ниво, општината се поставува во улога на значаен фактор во остварувањето на потребите и интересите на граѓаните во повеќе клучни подрачја од нивното живеење, и тоа:

1. Урбанистичко (урбано и рурално) планирање
2. Заштита на животната средина и природата
3. Локален економски развој
4. Комунални дејности

5. Култура
6. Спорт и рекреација
7. Социјална заштита и заштита на деца
8. Образование
9. Здравствена заштита

Во законот за Локална самоуправа (Сл. весник на РМ 05/2002) во член 22 точка 7 се наведени надлежностите на општините за вршење на социјална заштита и заштита на деца. Со законот за Локална самоуправа и процесот на децентрализација, голем дел од обврските преземени од страна на Република Македонија преоѓаат во надлежност на општината. Во НПА на локалната самоуправа се гледа како на рамноправен партнер и носител на активностите поврзани со имплементација на Конвенцијата за правата на детето. Општината има обврска да обезбедува услови за промоција, остварување и заштита на правата на децата, која произлегува од обврските на Република Македонија прифатени со ратификацијата на Конвенцијата за правата на детето и врз основа на другите потпишани и ратификувани документи од областа на човековите права и слободи, особено на тие што се однесуваат на специфични права на детето. Според НПА, учеството на локалната самоуправа е идентификувано во сите сегменти на нејзината надлежност.

За успешно имплементирање на Конвенцијата за правата на детето и другите меѓународни документи, како и за спроведување на активностите предвидени со Националниот план за акција, се наметнува потребата од развивање на Локален план за акција на Општина Прилеп во кој ќе се направи една анализа на состојбата и ќе се дефинираат приоритети, стратешки цели и активности за подобрување на животот на децата во Општина Прилеп. Развивањето на Локалниот план за акција е една од активностите на проектот „Поддршка на децентрализацијата од перспектива на правата на децата“ на Центарот за човекови права и разрешување конфликти (CHRCR) кој се имплементира преку Комисијата за општествени дејности и права на децата која е постојано тело на Советот на Општина Прилеп. Проектот е поддржан од UNICEF, Министерството за Локална самоуправа и ЗЕЛС.

Локалниот план за акција (ЛПА) за правата на децата во Општина Прилеп се потпира на Националниот план за акција, Конвенцијата за правата на детето и другите меѓународни документи од областа на правата на децата ратификувани од страна на Република Македонија. Планот го изработува Комисијата за општествени дејности и права на децата, која е постојана комисија на Советот на Општина Прилеп, а го усвојува Советот на Општина Прилеп. ЛПА на Општина Прилеп е изработен за период од 5 години (2009 – 2013).

Локалниот план за акција ќе овозможи имплементација на Конвенцијата за правата на детето на локално ниво, односно ќе ги даде насоките за изградба на општина по мерка на детето, општина во која ќе се применуваат стандардите на Конвенцијата. Локалниот план за акција е заснован на клучните принципи утврдени со конвенцијата за правата на детето:

- 1. Зabrana на дискриминација** - сите органи и поединци законски се обврзани да го почитуваат начелото на недискриминација, а непочитувањето на истото треба да се санкционира. На локално ниво тоа значи: промоција на принципот преку дефинирање на политиките и стратегиите, создавање услови за практикување на сите права од страна на сите деца на еднаков начин во донесувањето на конкретни одлуки и активности и заштита на детето кое е изложено на било кој облик на дискриминација со дефинирање на заштитни механизми и процедури.
- 2. Најдобар интерес на детето** - интересот на детето има примарно значење и апсолутен приоритет при креирањето на политиките, при донесување конкретни одлуки и при преземање мерки и активности што се однесуваат на децата. На локално ниво, примената на принципот на најдобар интерес на детето подразбира: внесување на најдобриот интерес на детето во донесувањето на сите одлуки, и дефинирање на сите активности кои се поврзани

со децата, како и, приоритизација на интересите на децата во однос на сите останати интереси во рамките на надлежностите на општината.

3. Партиципација на децата – да се слушне мислењето на децата и тоа да биде сериозно земено предвид во донесувањето на одлуките и спроведувањето на активностите што се однесуваат на децата. На ниво на локална самоуправа, принципот на партиципација на децата подразбира: детето да се третира како субјект и носител на права и обврски, на децата да им се обезбеди соодветен пристап до сите информации од значење за нивната добросостојба, да им се дозволи и овозможи да учествуваат во донесување одлуки за прашања од локално значење во средината каде што живеат и можност да го изразуваат своето мислење на разни дозволени начини (преку мирно собирање, детски здруженија, организации, преку училиштата, месните заедници и сл.).

4. Опстанок и развој – принцип којшто подразбира обединување на трите претходно спомнати принципи, во функција на остварување на опстанокот и развојот на детето како нешто многу повеќе од просто гарантирање на право на живот и преживување. Според Конвенцијата, опстанокот и развојот треба да бидат овозможени "...до највисок можен степен...".

На ниво на локална самоуправа, принципот на опстанок и развој го означува динамичниот аспект во правото за живот (вклучувајќи ја и потребата од превентивни акции како, на пример, имунизација). Поимот развој се толкува во уште поширока смисла и додава нов квалитет кој го вклучува развојот на личноста на детето, неговите таленти и способности.

Локалниот план за акција за правата на децата во Општина Прилеп има за цел:

- да се дефинира политиката на Општина Прилеп во однос на правата на децата;
- да се воспостават стандарди преку кои ќе се обезбеди заштита и подобрување на условите за рамноправен пристап кон основните права на секое дете, како дел од правилниот развој на детето и дел од човековото достоинство;
- да се стават децата на прво место, односно најдобриот интерес на детето да биде од примарно значење во сите активности;
- да се елиминираат сите видови на дискриминација која задира во правата и интересите на децата;
- да се намалат разликите меѓу децата, односно да му се посвети еднаква грижа на секое дете, особено на децата што потекнуваат од сиромашни семејства или од поедини етнички заедници или пак се деца со посебни потреби;
- да се намали сиромаштијата кај децата;
- да се овозможи образование на секое дете;
- да се обезбедат услови и можности за создавање на училишта по мерка на децата;
- да се создадат услови за образование за мир и толеранција;
- да се создадат услови и можност за препознавање на талентирани деца и да се овозможи натаможен развој на нивниот талент;
- да им се обезбедат сите потребни услови и можности за остварување на сите права без никаква дискриминација на децата со посебни потреби;
- да се заштитат децата од сите видови злоупотреби и насилство ;
- да им се обезбеди здрава животна средина на децата;
- да му се обезбеди на секое дете највисоко ниво на здравствена заштита;
- да се слушне мислењето на децата за сите прашања што се однесуваат на нивните права и интереси;

- да се обезбеди стручно усовршување и континуирана обука на државните службеници во општината што се занимаваат со остварување и заштита на правата на децата.

2. ВИЗИЈА НА ОПШТИНАТА

Општина Прилеп – Општина по мерка на детето

Општина Прилеп – општина во која има систем на локална власт кој е насочен кон исполнување на правата на децата, каде се почитува мислењето на децата и нивните потреби и се обезбедува нивно активно учествување во процесите во локалната заедница, училиштата и семејството. Децата се рамноправни граѓани на нашата општина без разлика на нивната етничка и верска припадност, место на живеење, пол, попреченост или социјален статус.

Во Општина Прилеп сите деца се чувствуваат безбедно и заштитено и имаат услови за правилен раст и развој, имаат пристап до современо образование, можности за дружење, игра и развивање на нивните посебни таленти.

3. СИТУАЦИОНА АНАЛИЗА

За да се пристапи кон градење на стратегија, планирање и иницирање на соодветни активности, потребно е претходно да се изработи ситуациона анализа – преглед на состојбата на ниво на општина. Се анализира ситуацијата во повеќе сегменти: образование, здравство, положба на децата со пречки во развојот, положбата на децата без родителска грижа, информирање и сл.

Од ситуационата анализа, со следење на избраните индикатори ќе се согледа постоечката состојба, може да се согледаат трендовите по области и по групи на деца, да се согледаат причините за одредена ситуација и да се дадат препораки на ниво на локалната заедница.

Во табелата која следи дадени се вредностите на утврдените индикатори за 2007 година, која е земена како почетна состојба во изработката на ситуационата анализа. Општина Прилеп преку Комисијата за општествени дејности и права на децата понатаму ќе ги следи овие индикатори на годишно ниво и ќе формира и одржува база на податоци за состојбата со децата во општината.

Општина Прилеп - 2007 година

Индикатор	Податоци
1. Процент на население под 18 години (од вкупното население во општината)	Бр.на жители во Општина Прилеп: 76.593 Бр.на деца 0-19 год. 17.886 23,35%
2. Стапка на насилан криминал на 10.000 жители	77 случаи на насилан криминал во 2007 4 случаи на полов напад врз дете
3. Семејства кои примаат социјална помош – Општина Прилеп	Состојба на 31.12.2007 - 3.527 од вкупно 23.225 семејства во Општина Прилеп 15,2%
4. Активни баратели на работа споредено со бројот на работоспособно население	Број на невработени лица – 24.248 Број на активни баратели на работа - 18.854 Вкупно работоспособно население – 51.499 Процент на активни баратели на работа споредено со работоспособно население 36,6%
5. Детски игралишта (број/метри ² споредени со број на деца). Под детско игралиште се подразбираат сите површини кои се опремени или прилагодени за деца (а кои се за јавна употреба, надвор од конкретни установи) и не се спортски терени од било кој вид.	20 детски игралишта, со вкупна површина од 16.939м² Споредено со бројот на деца - 0,95 м ² /дете

Индикатор	Податоци
6. Паркови и зелени површини (број/метри ² споредени со население). Под паркови се подразбираат само оние кои се во градското подрачје.	3 поголеми парковски површини во централно градско подрачје и повеќе (8) маалски паркови со вкупна површина од 28.000м ² 1,5м ² /дете
7. Безбедност на излезите на училиштата (сигнализација, ограда, пешачки премин, организирано преминување). Број на училишта пред кои има: семафори, ознаки за деца и пешачки премин со ознаки, испакнати места за намалување на брзината, сообраќајци во време на завршување на часовите)	Вкупен број на училишта во општината: 16 Основни училишта: 11 централни ОУ, со 18 подрачни училишта Средни училишта: 5 Безбедноста на училиштата, поставувањето на огради на училишните дворови, како и безбедносни ознаки ознаки пред училишните влезови е на доста задоволително ниво - поставени се пред 95% од влезовите на училиштата. Нема единствено пред училиштата во рурална средина, но констатирано е и дека нема потреба. Организирано преминување на учениците од пониските одделенија има во едно училиште.
8. Чистота на водата за пиење	Редовно се врши проверка на чистотата на водата за пиење од страна на ЈКП „Водовод и канализација“ и Заводот за здравствена заштита - Прилеп. Од направените испитувања може да се каже дека водоводните системи во Општина Прилеп располагаат со чиста и исправна вода за пиење.
9. Водовод/канализација (покриеност на сите населени места со активен водовод и канализација, постоење на населени места во кои ги нема двете или нема едно од нив)	Градот Прилеп и населените места Големо Коњари, Мало Коњари, Кадино Село, Галичани, Беровци, Ново Лагово, Тополчани, Мажучиште и Селце - водоводи под надлежност на ЈКП „Водовод и канализација“ И другите села имаат водоводи, но не се под ЈКП „Водовод и канализација“ Канализација има само градот Прилеп.
10. Депонии (број и капацитет)	1 депонија во која просечно се одведуваат 80 тони отпад/дневно, или вкупен капацитет на годишно ниво - 28.800 тони
11. Улично осветлување (километри осветлени улици во град и во селските населени места)	Вкупно 200 км осветлени улици, од кои: - во град: 130км - во селата: 70км
12. Културни манифестации за деца	2 детски фестивали: - Фестивал на детски песни „Свездички“ - Младински фестивал на забавни песни „Мелфест“ 5 детски театарски претстави 7 завршни приредби на ОУ 1 годишна приредба на детските градинки 2 концерти на Основното музичко училиште 1 новогодишна детска програма, детски програми при одбележување на општинските и државните празници, повеќе детски ликовни изложби, литературни читања
13. Спортски (детски) здруженија со број на опфатени деца во спортските здруженија	Вкупно 90 спортски здруженија, а податок за точен број за опфатени деца нема и тешко може да се дојде до овој податок

Индикатор	Податоци
14. Спортско -рекреативни центри (м ² на 10000 жители)	5 површини, со вкупно 133.727 м ² 13,37м ² на 10000 жители
15. Центри за деца со пречки во развојот и број на деца со пречки во развој опфатени во нив	Еден дневен центар за деца со пречки во развојот во кој престојуваат 25 деца
16. Центри за ран детски развој (број на центри и број на деца кои се опфатени во нив во 2007 година)	нема
17. Пријавено семејно насилство (во центрите за социјална работа) независно од тоа дали е понатаму спроведена било каква процедура	49 случаи на пријавено семејно насилство
18. Број на деца опфатени во предучилишни установи (независно од тоа дали станува збор за државни или приватни)	650 деца
19. Број на предучилишни установи (независно од тоа дали се државни или приватни)	4 предучилишни установи
20. Деца кои не се регистрирани во матичната евиденција (деца без државјанство и деца кои немаат изводи)	Нема точен податок, се претпоставува дека нема многу вакви деца и се претежно сконцентрирани во Ромската популација
21. Деца со пречки во развојот вклучени во редовна настава	Основни училишта - 54 Средни училишта - 15 Вкупно - 69
22. Простор во училиштата спореден со број на деца (број смени на изведување на настава и кога започнуваат и завршуваат)	Вкупен број на училишта во општината: 16 Основни училишта: 11 централни ОУ, со 18 подрачни училишта Средни училишта: 5 Вкупен број на ученици во основно и средно образование во 2007 год. 12.136 ученици основно - 7.888 средно - 4.248 Просторните услови во сите училишта задоволуваат, освен во едно училиште, каде заради недостаток на простор, наставата за I одд. се одвива во три смени. Сите училишта работат во 2 смени, освен основното училиште во с. Тополчани и 18те подрачни училишта кои работат во една смена. I смена: 7:15 до 12:45 II смена: 13:00 до 18:30 Заради просторни услови, едно училиште натавата за I одд. ја организира во 3 смени.
23. Однос на запишани и деца кои завршиле основно образование	Запишани во I одд./Завршиле VIII одд. 97% од запишаните ученици во прво одделение завршуваат основно училиште. Доколку се разгледува некоја специфична осетлива група може да се каже дека овој процент е нешто понизок кај ромската популација. Ако се разгледа односот на запишани во 2007 и кои завршиле во 2007, соодносот е 0,8 со што може да се каже дека бројот на деца кои се запишуваат во прво одделение се намалува
24. Дефектолози и обучен кадар за децата со посебни потреби	2 дефектолози, вработени во едно училиште во кое има посебни паралелки за деца со посебни потреби, останатите училишта немаат вработени дефектолози

Локален акционен план за правата на децата во Општина Прилеп

Индикатор		Податоци			
25. Процент на имунизирани деца, по заболувања		Полиомиелит Вакцинација - 1039 (99,6%) Ревакцинација - 3629 (99%) Ди-Те-Пер Вакцинација - 1039 (102,5%) Ревакцинација - 1989 (100%) Ди-Те Ревакцинација - 2615 (98,7%) Те Ревакцинација - 1310 (97,7%) МРП (Морбили,Рубеола,Паротит) Вакцинација - 1029 (99,8%) Ревакцинација - 1035 (99,5%) Рубеола Ревакцинација - 661 (97,9%) Хепатит Б Вакцинација - 3118 (99,7%) Вкупно: 17.464 (99,4%)			
26. Евиденција на најчести заболувања (листа со број на заболени)					
		0-6 год.		7-19 год.	
Заболување		број	Мб. 1/1000	број	Мб. 1/1000
Акутен фарингит и акутен тонзилит	број % од вк. Мб.	8214 38,4	1190,4	6123 31,2	367,8
- Акутен бронхит и бронхиолит	број % од вк. Мб.	2022 9,5	293,0	1482 7,6	89,0
- Други акутни горнореспираторни инфекции	број % од вк. Мб.	1433	207,7	1296 6,6	77,9
- Акутен ларингит и трахеит	број % од вк. Мб.	972 4,5	140,9	882 4,5	53,0
- Други болести на цревата и перитонеумот	број % од вк. Мб.	706 3,3	102,3	263 1,3	15,8
- Бронхопнеумонија	број % од вк. Мб.	649 3,0	94,1	234 1,2	14,1
- Други болести на горен респираторен тракт	број % од вк. Мб.	537 2,5	77,8	553 2,8	33,2
- Отитис медија и др. пореметувања на средно уво	број % од вк. Мб.	520 2,4	75,4	290 1,5	17,4
- Коњуктивит	број % од вк. Мб.	270 1,3	39,1	286 1,5	17,2
- Анемија поради дефицит на железо	број % од вк. Мб.	618 2,9	89,6	356 1,8	21,4
27. Стапки на морбидитет		Претходно се наведени за поделните болести			
28. Стапки на морталитет		Предучилишни деца - 17 - стапка на морталитет 2,5‰ Училишни деца и младина - 6 - стапка на морталитет 0,4‰			
29. Број на проекти во општините во кои директна целна група се децата (независно од носителот на проектот и независно од возраста на децата)		4 (Инклузија на деца од рурална средина – носител НВО, Детски игралишта – носител ЈКП „Комуналец“ Прилеп, Собирај ПЕТ за подобар свет – ЈКП „Комуналец“, Општина Прилеп, УСАИД и НВО, Училишна програма на ЈКП „Водовод и канализација“ поддржана од KFW Банка „Секоја капка се брои“)			

Врз база на претходно наведените податоци, но и од секојдневните сознанија добиени во комуникација со релевантните институции, НВО секторот, но и од анегдотски податоци, може да се направат следните согледувања за состојбата во Општина Прилеп, по области:

Урбанистичко планирање

- Има голем број на паркови, зелени површини и детски игралишта, а во општината се забележува тренд на зголемување на нивниот број и површина;
- Безбедноста на излезите на училиштата е на доста високо ниво;
- Парковите, зелените површини и детските игралишта се лоцирани претежно во градската средина.

Заштита на животната средина и природата и комунални дејности

- Редовно се врши проверка на чистотата на водата за пиење од страна на ЈКП „Водовод и канализација“ и Заводот за здравствена заштита - Прилеп. Од направените испитувања може да се каже дека водоводните системи во Општина Прилеп располагаат со чиста и исправна вода за пиење;
- Голем дел од населените места во општината се покриени со водоводни системи, а канализација има само градот Прилеп;
- Се врши редовно чистење на јавните површини и одведување на отпадот до депонија;
- Има доста голема покриеност на градот и населените места со улично осветление.

Култура

- Има доста културни манифестации за деца;
- Потребна е поголема разновидност на културните манифестации за деца.

Спорт и рекреација

- Во општината има доста спортско-рекреативни центри, но за да се обезбедат подобри услови за работа и за се зголеми опфатот на деца кои се занимаваат со спорт потребна е изградба на нови и проширување на постоечките капацитети;
- Има голем број на спортски здруженија и клубови кои вклучуваат деца, но потребно е обезбедување на подобри услови за работа на овие здруженија.
- Се организираат спортски манифестации за деца, но нивниот број, и бројот на вклучени деца треба да биде поголем.

Социјална заштита и заштита на деца

- Постои Дневен центар за деца со посебни потреби, со добри услови за работа и обучен кадар;
- Точен податок за број на деца без матична евиденција нема.
- Мал број на случаите на семејно насилство се пријавуваа во Центарот за социјални грижи.

Образование

- Од околу 6000 деца од предучилишна возраст, само 650 се опфатени во четирите предучилишни установи, а центри за ран детски развој во општината нема;
- Предучилишните установи се сконцентрирани во градот, така да можности за предучилишно згрижување на децата од руралните области нема;

- Потребно е обновување и проширување на постоечките капацитети на предучилишните установи, како и отворање на нови установи или центри за ран детски развој, посебно во руралните области на општината,
- Просторните услови во основното и средното образование ги задоволуваат стандардите;
- Безбедноста на училишните влезови е на доста задоволително ниво;
- Има мал број на ученици со посебни потреби кои се вклучени во редовната настава;
- Во училиштата нема вработени дефектолози за работа со децата со посебни потреби кои се вклучени во редовна настава;
- Бројот на ученици кои се запишуваат во прво одделение секоја година се намалува;
- Има доста висок процент на ученици кои завршиле основно образование;
- Забелжан е понизок процент на ученици кои завршиле основно образование кај Ромската популација;
- Потребна е реконструкција на училишните згради и подобрување на условите за работа во повеќе училишта во општината.

Здравствена заштита

- Здравствената заштита на децата во Општина Прилеп е на доста високо ниво;
- Има висок процент на имунизација на децата;
- Има голем број на здравствени установи и амбуланти, како и нивна дисперзираност по територијата на целата општина;
- Потребна е поголема едуцираност на населението за превентивните мерки за здравствена заштита

Покрај претходно наведените согледувања, може да се каже дека и во Општина Прилеп, како и во сите општини во Р Македонија има доста голем број на невработени лица, што директно влијае на социјалната и економската положба на населението, а со тоа и врз состојбата на децата и придонесува за зголемување на сиромаштијата.

Во однос на можностите за партиципација на децата во носењето на одлуки, како и во процесите кои се одвиваат во општината и можноста на децата да преземат иницијативи и да го искажат своето мислење по однос на прашања кои се од нивни интерес, до периодот предвиден за прибирање на податоци за индикаторите (крај на 2007 год.) не се преземени некои позначајни мерки.

Исто така потребна е и поголема промоција, информираност и запознавање на децата, родителите, наставниците и сите релевантни институции и поединци со основните принципи за правата на детето и стандардите утврдени со Конвенцијата за правата на детето.

Во поглед на безбедноста на децата, потребно е континуирано превентивно делување преку едукации на децата за поголема безбедност во сообраќајот како и преземање на мерки за зголемување на безбедноста на децата во сообраќајот. Исто така потребно е и следење на состојбата и обезбедување на заштита на децата од сите видови на злоупотреба и насилство, како и покренување на иницијативи за превентивно делување за спречување немилите појави од оваа област. Потребна е и поголема превенција кај децата од злоупотреба на наркотични средства и болести на зависност.

4. ПРИОРИТЕТИ

Локалниот план за акција за правата на децата во Општина Прилеп ги опфаќа следните приоритетни области:

1. Инклузија - сите деца да имаат еднакви шанси во остварувањето на правата и слободите

2. Намалување на сиромаштијата кај децата
3. Подобро здравје за сите деца
4. Заштита на децата од злоставување, занемарување, искористување и насилство

Комисијата за општествени дејности и права на децата после извршената ситуациона анализа и дефинирањето на приоритетните области, ги утврди критериумите за избор на стратешките цели, а тоа се:

- **Квантитативен опфат** - големина на целната група;
- **Маргинализираност** - ранливост на целната група;
- **Комплексност** - влијание во поголем број сфери;
- **Ургентност** – се однесува посебно на ситуации во коишто за многу краток рок можат да настанат иреверзибилни (неповратни) промени и влијанија;
- **Остварливост** (материјален аспект) – не треба да биде решавачки, меѓутоа секогаш треба да се има предвид;
- **Можност за поддршка од заедницата.**

Врз основа на овие критериуми, беа утврдени слените стратешки цели (приоритети) за Општина Прилеп, за периодот 2009-2013:

Приоритетна област:

Инклузија

1. Подобро образование за сите деца

- 1.1. Подобрување на инфраструктурата во основните и средните училишта
- 1.2. Подобрување на опременоста на училиштата со нагледни средства
- 1.3. Зголемување на опфатот на деца во образовниот процес во основното и средното образование, посебно деца од маргинализираните групи (деца од ромската популација, деца од семејства со тешка материјална положба, деца од рурална средина, деца со посебни потреби и сл.)

2. Дете кои има еднакви можности во текот на образованието

- 2.1. Подобрување на инфраструктурните услови, зголемување на капацитетот на предучилишните установи и воведување на дополнителни услуги;
- 2.2. Развој и поддршка на алтернативни начини за вклучување на децата во предучилишно образование, со воведување на стандардите за рано учење и развој (отворање на Центри за ран детски развој)
- 2.3. Зголемување на опфатот на деца во предучилишните установи и Центрите за ран детски развој.
- 2.4. Промоција на законските измени на законот за детска заштита.

3. Дете кое може да ги оствари своите формални права

- 3.1. Намалување на бројот на деца без матична евиденција

4. Културни манифестации за сите деца

- 4.1 Зголемување на бројот и разновидноста на културни манифестации за деца, како и зголемување на бројот на деца кои партиципираат во истите

Приоритетна област:

Подобро здравје за сите деца

5. Паркови, зелени површини и детски игралишта за сите деца.

5.1. Зголемување на бројот, површината и дисперзираноста на паркови, зелени површини и детски игралишта во општината

6. Спортски манифестации за деца

6.1. Зголемување на бројот и разновидноста на спортски манифестации за деца и зголемување на бројот на деца кои учествуваат во нив

7. Превентивно делување за подобрување на здравјето на сите деца

7.1. Подобрување на здравствената култура кај родителите и децата

7.2. Превенција и едукација за заштита на децата од болестите на зависност

Приоритетна област:

Заштита на децата од злоставување, занемарување, искористување и насилство

8. Зголемена безбедност и заштита на децата во општината

8.1. Заштита на децата од било каква форма на насилство, злоставување, занемарување и злоупотреба.

5. ПАРТНЕРИ

Во изработката и имплементацијата на Локалниот план за акција за правата на децата во Општина Прилеп, Комисијата за општествени дејности и права на децата соработува со повеќе релевантни институции и поединци:

- Советник за образование на Општина Прилеп;
- Советник за култура на Општина Прилеп;
- Претставници од други комисии на Советот на Општина Прилеп;
- Завод за здравствена заштита – Прилеп;
- Меѓуопштински центар за социјални работи – Прилеп;
- Центар за култура – Прилеп;
- Полициска станица – Прилеп;
- Претставници на предучилишните установи, основното и средното образование;
- НВО кои работат со деца и во областа на заштита на правата на децата;
- Претставници на детски здруженија, клубови и организации
- Претставници на бизнис секторот.

За имплементација на ЛПА ќе биде формирано и координативно тело со претставници на сите претходно спомнати институции.

При имплементацијата на ЛПА, во зависност од проблематиката, ќе се соработува и со надворешни експерти, стручни за одредена област, како и со меѓународни организации и донатори со кои може да се оствари размена на информации и преземање на успешните практики.

Посебно, Комисијата планира да оствари соработка со UNICEF, како меѓународна организација која се залага за остварување на детските права, нивни развој, опстанок и заштита. UNICEF, преку проектот „Поддршка на децентрализацијата од перспектива на правата на децата“ ја поддржа изработката на ЛПА за правата на децата во Општина Прилеп.

6. МЕХАНИЗМИ ЗА ОСТВАРУВАЊЕ НА ПАРТИЦИПАЦИЈА НА ДЕЦАТА

Еден од основните принципи на ЛПА е обезбедувањето на партиципација на децата во работите и активностите што се однесуваат на нив. За таа цел потребно е да се развие стратегија за вклученост на децата и нивно постојано консултирање за специфични прашања, како и континуирано добивање на иницијативи и предлози од страна на децата. ВО промовирањето на оваа заложба Комисијата тргнува од следните поставки:

- Право на секое дете е да биде вклучено во активностите кои се однесуваат на децата и заедницата во којашто живеат;
- Децата најдобро знаат кои се нивните проблеми, какви се нивните потреби, приоритети и ограничувања;
- За да можат да учествуваат, на децата им е потребно разбирање и поддршка.

За остварување на партиципацијата на децата комисијата ги планира следните механизми:

- Дистрибуирање на информации до децата преку јавни гласила, огласни табли, радио и ТВ станици, лифлети, општински Web сајт и сл.
- Организирање на информативни средби и дебати на кои учесници се децата, со посебно внимание на вклучување на децата припадници на маргинализираните групи. Овие средби би се реализирале во урбаните и месните заедници, во Центар за социјални грижи, во НВО кои работат на одредена проблематика поврзана со децата, во училиштата, предучилишните установи и сите други установи кои згрижуваат деца, во зависност од областа која се разгледува. Овие средби се со цел да се воспостави двострана комуникација меѓу општината и децата;
- Воспоставување на цврста релација и комуникација деца – родители - воспитувачи;
- Спроведување на анкети помагау децата за одредени прашања од нивни интерес;
- Поставување на сандачиња во училиштата, месните заедници, општината, центарот за социјални грижи и др. институции каде децата ќе можат да ги искажат своите иницијативи, барања, потреби и проблеми.

Поставените механизми за партиципација на децата може да се менуваат и да се надоградуваат во согласност со потребите на децата.

7. ОЧЕКУВАНИ ПРЕЧКИ И ПРЕДИЗВИЦИ

Во спроведувањето и реализацијата на стратешките цели утврдени со ЛПА за правата на децата може да се најде на следните пречки и предизвици:

- Недостаток од комуникација помеѓу институциите кои се вклучени во реализацијата на одредени активности
- Негативен став на заедницата конодредени приоритетни цели
- Различно ниво на развој и прифаќање на одредени активности во различни средини
- Отежнатост во комуникацијата со децата од оддалачените рурални области во општината
- Затвореност на одредени ранливи групи (деца со проблеми во однесувањето, деца со посебни потреби, деца на улица и сл.) што доведува до отежнатост во комуникацијата

Надминувањето на одредени пречки и предизвици е можно само преку дополнителни консултации, соработка и вклученост на поширок круг на институции и поединци, односно со мобилизирање на пошироката заедница во насока на решавање на одреден проблем.

Не помалку значајни се и пречките што може да се појават заради недостаток од соодветни капацитети, техничка опременост, стручност и финансиски ресурси. Овие пречки би се наминале со зајакнување на капацитетите на институциите и ли поединците вклучени во имплементација на активностите и постигнувањето на целите предвидени со ЛПА, ангажирање на стручни лица и размена на искуства со други организации.

8. МОНИТОРИНГ НА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА ПЛАНОТ И ЕВАЛУАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ

За успешна реализација на ЛПА треба да се воспостават механизми за мониторинг, кои можат да се вршат на неколку начини:

- Следење на реализацијата од страна на Комисијата и Координативното тело;
- Редовно дистрибуирање на информации преку печатени, радио и ТВ медиуми, Web сајт, информации на сеници на Совет на општината;
- Доставување на извештаи за спроведените активности и проекти до Комисијата, Советот и Градоначалникот во согласност со процедурите за известување;
- Извештаите ќе бидат достапни на јавноста (граѓаните).

Евалуацијата ќе се врши врз основа на поставените индикатори за стратешките цели, според утврден план за евалуација (периодична или сумарна). Евалуацијата може да биде внатрешна (самоевалуација), или надворешна, спроведена од страна на донаторот преку ангажирање на експерти. Резултатите од евалуацијата се доставуваат до Комисијата, Советот на општината и Градоначалникот.

Човековите права започнуваат со правата на детето

Детството не е само тренинг за периодот кога ќе бидеме возрасни.

Детството е засебен период од живеењето на секој човек

Табеларен приказ на ЛПА за правата на децата во Општина Прилеп

Инклузија

Стратешка цел/ Специфична цел	Активности	Носител на активноста	Индикатори	Извори на финансиски средства	Временска определба
1. Подобро образование за сите деца					
Специфична цел					
1.1 Подобрување на инфраструктурата во основните и средните училишта – обезбедување на услови за квалитетна настава	1.1.1 Идентификација на инфраструктурни проблеми во училиштата 1.1.2 Преземање на реконструктивни зафати за санација на инфраструктурните проблеми на училиштата	-Училишен менаџмент, наставници -Општина Прилеп -Ученици и родители -Училишен менаџмент -Општина Прилеп -МОН	-Број на преземени реконструктивни зафати	-Влада на РМ - МОН -Општина Прилеп -Донатори -Бизнис сектор (ЈПП)	2009 – 2013 во континуитет 2009 – 2013 во континуитет
1.2 Подобрување на опременоста на училиштата со нагледни средства	1.2.1 Анализа на состојбата и потребите од нагледни средства 1.2.2 Набавка на нагледни наставни средства и опрема согласно потребите	-Училишен менаџмент, наставници -Општина Прилеп -Ученици -Училишен менаџмент -Општина Прилеп -МОН	-Број на обезбедени нагледни средства по наставни предмети	-Влада на РМ - МОН -Општина Прилеп -Донатори	2009 – 2013 во континуитет 2009 – 2013 во континуитет
1.3 Зголемување на опфатот на деца во образовниот процес во основното и средното образование, посебно деца од маргинализираните групи (деца од ромската популација, деца од семејства со тешка материјална положба, деца од рурална средина, деца со посебни потреби и сл.)	1.3.1 Кампања за подигање на свеста за значењето на образованието 1.3.2 Едукација на родители на деца од маргинализираните групи	- Влада на РМ – МОН, - МТСП - Општина Прилеп - НВО - НВО	-Број на реализирани промотивни настани и дистрибуирани материјали -Број на реализирани настани -Број на учесници	- Влада на РМ – МОН - Донатори - НВО - Донатори	2009 – 2013 во континуитет 2009 – 2013
	1.3.3 Иницијатива за формирање на стручни тимови во училиштата (педагог, психолог,	- Основни и средни училишта	- Број на стручни лица од соодветните области во училиштата	- Влада на РМ – МОН - Општина Прилеп	2009 – 2013

Локален акционен план за правата на децата во Општина Прилеп, 2009-2013

		дефектолог, социолог, социјален работник, библиотекар) и зајакнување на нивните капацитети за работа со децата од маргинализираните групи				
	2. Дете кои има еднакви можности во текот на образованието					
	2.1 Подобрување на инфраструктурните услови, зголемување на капацитетот на предучилишните установи, отворање на нови предучилишни установи воведување на нови услуги	2.1.1 Идентификација на инфраструктурните проблеми со кои се соочуваат предучилишните установи 2.1.2 Преземање на реконструктивни зафати за санација на идентификуваните проблеми и проширување на капацитетите, како и отворање на нови установи	- ЈОУ Детски градинки „Наша Иднина“ - Општина Прилеп - Родители и деца - МТСП - ЈУМЦСР - ЈОУ Детски градинки „Наша Иднина“ - Општина Прилеп	- Број и површина на реконструирани и адаптирани и новоизградени простории	- МТСП - ЈУМЦСР - ЈОУ Детски градинки „Наша Иднина“ - Општина Прилеп - Бизнес сектор (ЈПП) - Донатори	2009-2010 2009 - 2013
	2.2 Развој и поддршка на алтернативни начини за вклучување на децата во предучилишно образование, со воведување на стандардите за рано учење и развој (отворање на Центри за ран детски развој)	2.2.1 Идентификација на потребите и локациите, односно просториите кои би можеле да се адаптираат за отворање на Центри за ран детски развој 2.2.2 Адаптација на идентификуваните простории 2.2.3 Опременување на просториите со инвентар, дидактички материјали и играчки	- Општина Прилеп, урбани и месни заедници - Локално население, родители - Општина Прилеп - Локално население - родители - НВО - Општина Прилеп - ЈУ МЦСР - UNICEF			2009-2010 2009-2010

Локален акционен план за правата на децата во Општина Прилеп, 2009-2013

		2.2.4 Обука и оспособување на ангажираниот персонал за работа со деца	- Ангажирани стручни лица - НВО сектор - UNICEF	- Број на реализирани обуки и обучени лица	- Донатори - UNICEF	2009-2010
		2.2.5 Промоција на Центрите за ран детски развој	- UNICEF - НВО - Општина Прилеп	- Број на реализирани промотивни настани	- UNICEF - Општина Прилеп	2009-2010
	2.3 Зголемување на опфатот на деца во предучилишните установи и Центрите за ран детски развој.	2.3.1 Спроведување на кампања преку разговори, средби со родителите за подигање на свеста за значењето на предучилишното образование за развојот на детето	- НВО - Општина Прилеп - МТСП – ЈУМЦСР	-Процент на деца вклучени во Центрите за ран детски развој и предучилишните установи	- Донатори - НВО	2009-2013
	2.4 Промоција на законските измени на законот за детска заштита.	2.4.1 Спроведување на промотивни активности за поголемо запознавање на населението, посебно во руралните области со последните законски измени на Законот за детска заштита	МТСП – ЈУМЦСР	-Број на реализирани промотивни настани	МТСП – ЈУМЦСР	2009-2013
	3. Дете кое може да ги оствари своите формални права					
	3.1 Намалување на бројот на деца без матична евиденција	3.1.1 Спроведување на анкета за идентификација на децата без матична евиденција 3.1.2 Регистрација на децата без матична евиденција	- Општина Прилеп - UNICEF - НВО - Министерство за правда	-Број на деца за кои е извршена евиденција во матична книга	- Општина Прилеп - UNICEF - Донатори	2009

Локален акционен план за правата на децата во Општина Прилеп, 2009-2013

	<p>4. Културни манифестации за сите деца</p> <p>4.1 Зголемување на бројот и разновидноста на културни манифестации за деца, како и зголемување на бројот на деца кои партиципираат во истите</p>	<p>4.1.1 Организирање на културни манифестации за деца од областа на ликовната уметност, музиката, литературата и развој на креативни способности кај децата.</p>	<p>- Центар за култура - Прилеп - НВО - Општина Прилеп - Основни и средни училишта</p>	<p>- Број на организирани културни манифестации за деца, по категории - Број на деца вклучени во манифестациите - Број на деца - посетители</p>	<p>- Општина Прилеп - НВО сектор - Бизнис сектор - Министерството за образование и наука - Министерството за култура</p>	<p>2009-2013 во континуитет</p>
--	---	---	--	---	--	-------------------------------------

Подобро здравје за сите деца

Стратешка цел/ Специфична цел	Активности	Носител на активноста	Индикатори	Извори на финансиски средства	Временска определба
5. Паркови, зелени површини, детски игралишта и спортски терени за сите деца					
5.1 Зголемување на бројот, површината и дисперзираноста на паркови, зелени површини, детски игралишта во општината	5.1.1 Идентификација на локации 5.1.2 Изградба на паркови, зелени површини, детски игралишта	-Локално население -Општина Прилеп -ЈКП „Комуналец“ -Општина Прилеп -ЈКП „Комуналец“	-Број на паркови и игралишта и нивна површина	-Општина Прилеп -ЈКП „Комуналец“	2009-2013 во континуитет
6. Спортски активности за сите деца					
6.1 Зголемување на бројот и разновидноста на спортски манифестации и активности за деца и зголемување на бројот на деца кои партиципираат во нив	6.1.1 Организирање на турнири за деца во сите спортови	-Спортски клубови и здруженија -Основни и средни училишта -НВО	-Број на организирани настани -Број на опфатени деца	-Донатори -Бизнис сектор -Буџет на спортските клубови -Општина Прилеп	2009-2013 во континуитет
7. Превентивно делување за подобрување на здравјето на сите деца					
7.1 Подобрување на здравствената култура кај родителите и децата	7.1.1 Организирање на едукативни предавања и прегледи за превенција од разни заболувања	-Завод за здравствена заштита -Медицински установи -Стручни лица -НВО -Училишта	-Број на организирани едукации и прегледи -Број на едуцирани родители и деца	-Буџет на НВО -Донатори	2009-2013 во континуитет
7.2 Превенција и едукација за заштита на децата од болестите на зависност	7.2.1 Организирање на едукативни предавања за превенција од пушење, алкохолизам и наркоманија	-Завод за здравствена заштита -Медицински установи -Стручни лица -НВО -Училишта	-Број на организирани едукации -Број на едуцирани родители и деца	-Буџет на НВО -Донатори	2009-2013 во континуитет

Заштита на децата од злоставување, занемарување, искористување и насилство

<p>8. Зголемена безбедност и заштита на децата во општината</p>	<p>8.1 Заштита на децата од било каква форма на насилство, злоставување, занемарување и злоупотреба</p>	<p>8.1.1 Преземање на превентивни мерки и едукации за заштита на децата од насилство и злоупотреба</p>	<p>-Полициска станица -Стручни лица -Училишта -НВО -Општина Прилеп</p>	<p>-Број на организирани едукации -Број на едуцирани родители и деца</p>	<p>2009-2013 во континуитет</p>
	<p>7.2.1 Отворање на СОС линија за помош на деца</p>	<p>-НВО -Стручни лица</p>	<p>-Број на пријавени случаи -Број на случаи во кои е укажана помош</p>	<p>-Будет на НВО -Донатори</p>	<p>2009-2013 во континуитет</p>